

2. Штучний інтелект в освіті: відповідальне ставлення [Електронний ресурс] : бібліографічний покажчик / уклад. Олена Найдьонова ; Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. – Кропивницький : ЦНТУ, 2023. – 11 с.

3. Біокібернетика Миколи Амосова. Інформаційні технології в Україні: історії та особистості: вебсайт. URL: <http://ua.uacomputing.com/stories/nikolay-amosovs-bio-cybernetics> (дата звернення: 25.05.2023).

4. Погореленко А. Штучний інтелект : сутність, аналіз застосування, перспективи розвитку. Економічні науки. 2018. Вип. 32. С. 22–27.

5. <https://naurok.com.ua/post/perspektivi-vikoristannya-shtuchnogo-intelektu-v-shkilniy-osviti>

6. <https://osvitoria.media/experience/pidkorit-shi-yaki-tehnologiyi-varto-vztyaty-v-robotu-vchytelyu/>

Гуменюк Світлана,

вчитель початкових класів

Кам'янець-Подільського НРЦ

Використання ефективних інноваційні технології навчання в початковій школі для дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах воєнного стану

Анотація: обґрунтування дієвих інноваційних методів навчання дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах воєнного стану, коротка характеристика, рекомендації щодо організації та здійснення навчання дітей зазначеної категорії.

Ключові слова: діти з інтелектуальними порушеннями, інноваційні технології навчання, офлайн навчально-виховна робота, ерготерапія, музикотерапія, казкотерапія, зоотерапія, ігротерапія, арттерапія. ефективна допомога.

Кожен з нас пройшов складний шлях від першого шоку до усвідомлення факту того, що в Україні триває війна. Ми всі намагаємось адаптуватися до нових реалій і цей процес сам по собі доволі болісний, він супроводжується постійними негативними подіями. Це також створює додаткове навантаження на нестабільний психоемоційний стан дітей з інтелектуальними порушеннями. Кожен з нас шукає спосіб, який допоможе зібрати себе до купи, якимось чином впорядкувати своє життя та відновити внутрішні ресурси.

Протягом останніх років українська освіта функціонує в надскладних умовах, спричинених спочатку пандемією COVID-19, а тепер широкомасштабною збройною агресією росії проти України. Через війну істотно погіршилися умови викладання та здобуття освіти.[16, с. 8-10]

Від впливу війни на освіту в Україні залежить майбутнє як країни загалом, так і наступних поколінь. Тому необхідно забезпечити навчально-виховні процеси не лише методичними матеріалами, а й соціальною та емоційною підтримкою. Використання ефективних інноваційних технологій навчання в початковій школі є основним фактором для забезпечення освітніх потреб дітей цієї категорії.

В Україні всі діти мають право на освіту, здобуття таких умінь і навичок, які допоможуть їм у майбутньому. Питання організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, а саме – інтелектуальними порушеннями в умовах воєнного стану залишається відкритим та потребує додаткових зусиль. Важливо забезпечити доступ до якісної освіти навіть в таких умовах..

Сидіння в бомбосховищах, розлука з рідними, евакуація, втрата члена сім'ї, домівки — усе це залишає в дитячій душі глибокий слід. Він може болюче резонувати на все подальше дитяче життя — або стати ресурсом сили. На дитячу психіку досвід війни впливає з руйнівною силою.

Вербальні функції мозку вимикаються, а сам мозок починає сильніше працювати аби знайти відповідь на запитання: «Чому це сталося зі мною?». Якщо з цими нав'язливими думками не працювати, з часом вони можуть призвести до ще більших фізичних та розумових розладів, шкідливих та тривожних звичок. Ми не можемо змінити того, що сталося, але педагогічна підтримка й тепле людське спілкування здатні змінити те, як дитина переживає досвід війни, та повернути їй відчуття захищеності.

Діти з порушеним інтелектом від народження перебувають в стані інтелектуальної депривації, коли інформація ззовні сприймається перекручено, спотворено переробляється і викривлено засвоюється, а, отже, спотворено актуалізується. Підготовка дітей з вадами інтелектуального розвитку до самостійного життя, організації власного побуту, шляхом формування у них відповідних знань та практичних умінь, а також навичок життєвої та соціальної компетентності (виконання норм і правил культурної поведінки в суспільстві, родині, їх естетичного розвитку), вирішення життєво необхідних побутових завдань (догляд за житлом та одягом, харчування, лікування тощо) забезпечать повноцінну адаптацію дитини [5, с. 322-325].

Розглянемо детальніше інноваційні дієві технології навчання, які як показала практика є ефективними під час офлайн навчально-виховної роботи в початковій школі з учнями з інтелектуальними порушеннями в умовах війни .

Інноваційні технології навчання дітей – це така взаємопов'язана діяльність вчителя і учнів, яка спрямована на модифікацію змісту, методичних прийомів, фізичних заходів, форм (способів) організації навчальної діяльності учнів, що сприятиме адаптації дітей до освітнього середовища, засвоєння учнями знань, умінь та навичок і загального розвитку особистості.

На сьогоднішній день ерготерапія є потужним засобом адаптації дітей з обмеженими можливостями в соціум. Це комплекс реабілітаційних заходів, які направлені на відновлення повсякденної діяльності дитини, враховуючи фізичні обмеження, які перешкоджають цьому.

Термін «ерготерапія» в перекладі означає «лікування дією». Це реабілітація, що базується на розвитку, відновленні й підтримці функціональних можливостей дитини, які необхідні для виконання значущих для неї дій. [20, с.292-298].

Використання елементів з ерготерапії можуть виглядати не так, як ми звикли. Робота з дітьми найбільше зосереджена навколо гри та навчання. У кінцевому результаті дитина повинна досягти максимальної самостійності у своїй діяльності — підвищити навички самообслуговування, стати більш соціально активною, отримати можливість реалізовувати свій потенціал. Для когось це може бути здатність повністю самостійно одягнути себе, піти до туалету, а для когось великим досягненням стане можливість просто утримувати ложку. Усе це дуже індивідуально.

Навчання будуються за принципом "від простого - до складного". Перехід від найпростіших завдань до більш складніших відбувається після остаточного формування попередніх навичок, своєчасно коригується рівень складності завдань, інтенсивність навантажень. Особлива увага приділяється тому, щоб дитина була захоплена процесом навчання.

Засоби і елементи ерготерапії допомагають сприяти організації поведінки дитини, розвитку здібності до комунікативної взаємодії, навчання навичкам самообслуговування, посиленню психічної активності дитини, навчання проводити вільний час, формуванню побутових навичок, підготовці до навчання, формування позиції активного члена соціальної діяльності. На сьогоднішній день застосування ерготерапії є надзвичайно актуальним при вихованні, навчанні та реабілітації.

Аналіз сучасних наукових джерел показав недостатню висвітленість в Україні питань, стосовно застосування ерготерапії для роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями, тому ця тема в подальшому потребує детальнішого вивчення та дослідження.

Про цілющі властивості музики було відомо з сивої давнини. Вона налаштовує наші душі, серця, мозок на високу вібрацію. Гармонізація, зшивання нас з середини – це те, що потрібно сьогодні українцям, які проходять жахливі випробування нав'язаної жорстокої війни.

Музикотерапія стала складовою підтримкою нашого ментального та фізичного здоров'я. Улюблена музика стає тим каталізатором, який вивільняє стримуваний біль, відчай, злість, тривогу та страх. Недаремно серйозні музичні композиції говорять саме із серцем. Коли вчитель їх вмикає, учні наче вступають в складний і глибоко особистий внутрішній діалог, шукають відповіді та рішення, занурюються в себе, переживають все, що з ними сталося, не придушуючи своїх емоцій. Тим більше, багато хто зараз розлучений з близькими, не завжди поряд є людина, яка готова вислухати та підтримати. А правильно підібрана музика вміє втішати, входячи в резонанс із будь-яким шквалом розпачу, безнадійної люти чи туги. Від того, що колись хтось все це уже відчував, стає легше.

Використання технології музикотерапії під час навчально-виховного процесу дозволяє впливати на психоемоційний стан дитини, музика призводить до певних гормональних і біохімічних змін в організмі, позитивно впливає на інтенсивність обмінних процесів. Позитивні емоції, що виникають під час звучання музики, стимулюють навчальну діяльність дитини. [10, с. 192-193].

Це потужний інструмент для швидкої мобілізації енергії у потрібне русло. Завдяки цій властивості, музика зазвичай безвідмовно допомагає створювати позитивний настрій на уроці, заряджає до подальшої продуктивної праці.

Відволікти дитину від негативних емоцій допомагає також казкотерапія. Суть цієї технології полягає у створенні особливої казкової атмосфери, яка робить мрії та фантазії дитини дійсністю, дозволяє їй подолати свої страхи та комплекси. Основний принцип казкотерапії – цілісний розвиток особистості, турбота про душу, подолання страху, зцілення казкою. [19, с.12-13]

Іншими словами, казкотерапія – це система передачі життєвого досвіду, розвитку соціальної чутливості, інтуїції та творчих здібностей, набуття певних знань, а головне – виникає відчуття захищеності.

Використання казкотерапії на всіх уроках в початковій школі дозволяє подолати у дітей з інтелектуальними порушеннями високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність, адаптує до різних дитячих колективів.

Звичайно, вибір методів та прийомів казкотерапії залежить від індивідуальних особливостей учнів, їх психо-фізичних та інтелектуальних можливостей. Проте, використання казкотерапії в початковій школі варто розпочинати з традиційних видів: читання, розповідь, бесіда, драматизація, інсценування.

Згодом, з набуттям дітьми досвіду, можливо використовувати і нетрадиційні технології роботи з казкою: переплутування сюжетів та героїв казок, зміна характеру героя, змінювання кінцівки казки, складання казки за схемою.

Слухаючи казку, учні переносяться у фантастичний світ, починають жити описаною дійсністю, життям казкового персонажу, в них починають виникати певні емоції (радість, сум, ненависть, обурення, переживання, біль). [2, с.16-19]

За допомогою казки діти вчаться розуміти та розрізняти негативні та позитивні емоції: долають злість, розвивають емпатію, співчуття, жалість.

Участь в інсценуванні казок дає змогу учням розвивати здібності в спілкуванні як вербальним, так і невербальними засобами: мовою жестів, рухів, міміки. Драматизації та інсценування збагачують їх соціальний та суспільний досвід у налагодженні взаємодії з однолітками та дорослими, поповнюють банк життєвих ситуацій, сприяють соціалізації в цілому.

Суть казкотерапії полягає в тому, що казка доступно пояснює, що добре, а що погано, саме тому казки – один із найбільш популярних жанрів серед дітей та дієвих прийомів навчання.

Казка в початковій школі здатна виконати не лише виховні, а й розвивальні та навчальні завдання. За правильної організації процесу роботи над казкою в учнів істотно покращується мислення, увага, пам'ять, підвищується мовленнєва активність тощо. Навіть «немовленнєві» діти намагаються звуконаслідувати персонажам казок на елементарному рівні.

Окрім терапевтичного, варто відмітити і значний корекційно-розвиваючий вплив казки на дітей з інтелектуальними порушеннями. Зокрема, важливий вплив на сенсорну сферу учнів мають яскраві ілюстрації у книгах, красиві лялькові персонажі та атрибути. Вони викликають у них позитивні емоції: радість, сміх, задоволення. Діти поступово розкривають свій внутрішній світ, стають більш розкутими, відкритішими до спілкування.

Казка робить великий вплив на поведінку дитини: гіперактивних заспокоює, налаштовує на хороший лад, пасивних організовує, стимулює до діяльності.

Казка ефективно впливає на розвиток міміки обличчя, адже таким дітям дуже складно довільно посміхнутися, насупити брови, опустити кутики рота, широко розкрити очі, закрити очі. За допомогою казки можливо спонукати дітей до зміни свого мімічного стану. [7, с.41-44]. Це особливо важливо для дітей з розладами аутистичного спектру, оскільки розвиток міміки, емоційних станів своїх та інших людей для них викликають труднощі.

Важко переоцінити і корекційний вплив казки на розвиток психічних процесів: корекцію мислення (діти засвоюють послідовність епізодів казки, назви основних персонажів, основні звуконаслідування і т. д.), корекцію уваги (діти зосереджують увагу, утримують її порівняно довгий час), корекцію пам'яті (діти запам'ятовують імена основних героїв, характерні ознаки) і так далі.

Казку можна використовувати фактично на всіх уроках в початковій школі, в усіх режимних моментах протягом дня, а також застосовувати її як інструмент для здійснення інтеграції одного предмету з іншими. Уривки з казок налаштовують дітей на позитивний емоційний фон, концентрують увагу дітей, і, як правило, результат цих занять досить високий.

Воєнний стан, жахіття війни внесли в життя кожного українця позначку «до» та «після». Люди відчули страшні звуки вибухів, звуки сирени та назавжди запам'ятали дитячий плач, крики поранених. І не тільки дорослі, цей жахливий досвід дістався і дітям. Вони надто швидко стали дорослими людьми з дорослими думками та жахами.

В такий важкий час саме тварини яких ми доглядаємо – рятують нас, і особливо чуттєву дитячу психіку. Тримаючи тваринку на руках дитина відволікається від жаху та думає про створіння яке горнеться до неї.

Взаємини між людьми та тваринами існують від початку історії людства. Точний період, з якого людство почало застосовувати зоотерапію, визначити складно. Але вочевидь, що із найдавніших часів, коли людина почала жити у тісній взаємодії із природою, і навчилася знаходити у ній джерело здоров'я.

В усіх культурах тварини були не тільки джерелом їжі чи незамінними помічниками у сільському господарстві, але й надійними товаришами, які дарували людині відчуття внутрішньої гармонії, спокою та радості життя. Вони безпосередньо відповідають на нашу до них любов, відкрито демонструють свої почуття, дуже чутливі до наших настроїв, вчать нас довірі, емпатії та відповідальності. [23, с.187-

188]. Тому не дивно, що так звана терапія за допомогою тварин, або, як її ще називають, зоотерапія чи анімалотерапія, набуває дедалі більшого значення у різних галузях медицини, освіти, психіатрії, психотерапії, геріатрії тощо.

Тварин вважають психотерапевтами від природи. Дослідження вчених показали, що у присутності тварин діти почувають себе більш спокійно, впевненіше

Використовуючи зоотерапію в навчальному закладі, вчителю слід уважно врахувати розмір тварини, умови її утримання, можливі алергічні реакції дітей на тварину. Щур, хом'ячок, морська свинка, черепашка, рибки, папуга можуть стати добрими помічниками.

За допомогою зоотерапії діти і підлітки вчаться визначати свій емоційний стан і розповідати про це, таким чином, усуваючи свої психічні та психологічні дефекти.

Тварини допомагають вирішити комунікативно-особистісні проблеми, створюють позитивну мотивацію успіху, знижують прояви негативних форм поведінки та невмотивованої агресії, розширюють спектр вивільнення емоцій, надають можливість зняти психоемоційне напруження.

Сучасні реалії війни, постійні тривоги під впливом різних факторів потребують пошуку природних та дієвих методів допомоги собі та дітям. Одною з найвикористовуваних технологій є ігрова терапія та іграшка.

Ігрова терапія – ще одна технологія впливу на дітей з використанням гри, метод корекції емоційних порушень, а також метод розвитку пізнавальної сфери у дітей, в основу якого встановлений властивий дитині спосіб взаємодії з навколишнім світом - гра. Гра – є важливою частиною життя кожної дитини, а для дітей з інтелектуальними порушеннями вона є ще більш важливішою. Використання ігрових методів дозволяє дітям зосередитися та зрозуміти навчальний матеріал, покращує їх соціальні навички.

Вчителі, працюючи з дітьми з інтелектуальними порушеннями вже давно помітили, що дитині набагато простіше виражати свої переживання, потреби, мрії в ігровому процесі. Основна мета ігрової терапії - допомогти дитині виразити свої переживання через гру, виявити творчу і соціальну активність, пережити складні життєві ситуації, а також розвивати процеси мислення, уваги, довготривалої пам'яті, зв'язного мовлення.

Якщо дитина має можливість виразити у грі свої переживання, то вона звільняється від страхів, і пережите не перетворюється на психічну травму.

Метою корекції ігрової технології є перенесення негативних емоцій і якостей дитини на ігровий образ. Через гру коригуються витіснені і пригнічені негативні

емоції, страхи, невпевненість у собі, розширюється здатність дітей до спілкування. Ігрові прийоми сприяють продукуванню позитивних емоційних переживань, які блокують патологічно обумовлені негативні емоції, дозволяють долати дитячі страхи. У грі проявляється її минулий досвід та реакції й почуття щодо пережитого. Гра є єдиним видом діяльності, де дитина виявляється вільною від примусу і тиску з боку ворожого до неї середовища. А значить, перед нею розкриваються широкі можливості виразу несвідомих потягів, відчуттів і переживань, які не можуть бути прийняті і зрозумілі в реальних стосунках дитини зі світом.

Гра є для дитини тим самим, чим мова є для дорослого. Це засіб для вираження почуття, дослідження відносин і самореалізації. Коли їм надається така можливість, діти програють свої почуття й потреби приблизно так само, як це роблять дорослі. Динаміка вираження й засобу спілкування в дітей трохи інші, але почуття (страх, задоволення, гнів, щастя, фрустрація) схожі з почуттями дорослих. [22, с.44-48]. Якщо глянути на гру із цього боку, то виявиться, що іграшки для дітей — слова, а гра — мова. Ігрова терапія відкриває можливість реагувати на поведінку дитини в цілому, а не тільки на її вербальне поведіння.

У роботі з дітьми гра коригує негативні відносини, страхи, невпевненість у собі, що подавляються дитиною, розвиває здібності дитини до спілкування, збільшує діапазон доступних для дитини дій з предметами. В грі відбувається формування довільної поведінки дитини і її соціалізація.

Гра є найбільш природною формою отримання життєвої компетентності. У дітей з інтелектуальними порушеннями досить часто відсутня потреба до ігрової діяльності, знижена ігрова активність та самостійність. Тому особливу увагу потрібно приділити ігровим методам навчання. У процесі гри формується активна взаємодія дитини з навколишнім світом, розвиваються його розумові, емоційно-вольові, етичні якості, формується особистість загалом.

Серед сучасних можливостей вдосконалення реабілітаційних технологій особлива увага приділяється арттерапії. Це технологія , використання якої дозволяє з допомогою творчості пережити внутрішні конфлікти, тривогу, страхи, що турбують дитину..

Головна задача педагога направлена на розвиток мотивації дитини до діяльності, відбір прийомів арттерапії для кращого формування мотиваційної діяльності у дітей з різними формами органічного ураження нервової системи.

Використовуючи елементи цієї технології на уроках, дітей можна залучати танцювати, створювати казки, ліпити з пластиліну, тіста чи працювати з піском,

малювати, співати, до будь-якої творчої діяльності, що допомагає проявити та висловити свої емоції. Педагог не розпитує дітей, що з ними відбувається чи що вони відчувають, натомість створює умови, в яких дитина може самостійно обрати творчий інструмент для самоцілення. У такий спосіб вони самостійно знаходять внутрішній ресурс, щоби впоратися з проблемою, яка їх турбує.

Ми комунікуємо з дітьми невербально, часто на символічному рівні. Така співпраця допомагає не нашкодити дитині. Додатково арттерапія дає соціально прийнятний вихід агресії та іншим негативним почуттям. Це технологія, яку доцільно використати в комплексі з іншими технологіями навчання. Її застосування підвищує пізнавальну активність дітей, сприяє сенсорному і руховому розвитку, концентрує увагу. Не можна забувати і про очевидне: арттерапія розвиває увагу, уяву, творчі здібності та дрібну моторику, розвиває графомоторні навички. Крім того, арттерапія дозволяє здійснювати більш ефективний вплив на формування емоційної сфери, спонукає до подальшого розвитку компенсаторних властивостей збережених функціональних систем.

Складно зараз назвати більш ефективну технологію, ніж арттерапія. У дітей спостерігаються різні симптоми: страх, тривога, агресія тощо. І арттерапія допомагає дітям з інтелектуальними порушеннями з допомогою педагога долати ці труднощі.

Використовуючи різні інноваційні технології потрібно не забувати і про індивідуальний підхід до дитини. Кожна дитина з інтелектуальними порушеннями має свої потреби та можливості.

Таким чином, можна побачити, що результати, які досягаються при використанні ефективних інноваційних технологій можуть бути вражаючими. Вони допомагають дітям зрозуміти матеріал та розвиватися на своєму рівні. Використання ефективних інноваційних технологій навчання в початковій школі для дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах воєнного стану має велике значення для забезпечення доступу до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від обставин.

Список використаних джерел та літератури

1. Алексєєва Л. С. Наслідки страху, тривоги та гніву. Директор школи. 2000. № 6. С. 71
2. Вачнов І.В. Казкотерапія. Розвиток самосвідомості через психологічну казку / І.В.Вачнов. – М.: Просвещение, 1997. – 178 с.

3. Галецька Ю. В. Методика формування соціально-побутових навичок у дітей з помірною та важкою розумовою відсталістю / Ю. В. Галецька Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. - 2015. - Вип. 5(1). - С. 47-56.
4. Гойда Н.Г.. Проблема інвалідизації дитячого населення та шляхи їх вирішення // Охорона здоров'я України, 2003. – №1 (8). – С. 36–40
5. Дефектологічний словник : навч. посіб. / за ред. В.І. Бондаря, В.М. Синьова. Київ : «МП Леся», 2011. 528 с.
6. Доучина Т.О. Мотивація навчання як запорука стимулювання учнів до досягнення успіху. *Педагогічна освіта : теорія і практика* : зб. наук. праць. Кам'янець Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2011. Вип. 8. С. 32-37.
7. Єлісовенко Ю. Корекція неорганічних вад мовлення (з досвіду театральної педагогіки)// Дефектологія. – 2001. - №2. – 41 – 44 с.
8. Життєві кризи особистості (частина друга). Розділ І. Уроки драматичної педагогіки/ Науково-методичний посібник. – К., 1998. – 4 – 26 с.
9. Зінкевич – Євстигнєєва Т.Д. Шлях до чаклунства. Теорія і практика казкотерапії. – СПб.: Мова, 1998. – 348 с.
10. Козявкіна Н.В., Козявкіна О.В. Музикотерапія в СІНР. // Соціальна педіатрія. Збірник наукових праць. – Київ: Інтермед, 2003. – С. 192–193.
11. Коляденко Н. В. Зоопсихологія : підручник. Київ : МАУП, 2019. 530 с.
12. Левченко І.Ю., Приходько О.Г. Технології навчання та виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. М., 2001.
13. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
14. Миронова С.П. Підвищення професійної компетентності вчителя інклюзивних класів/ С.П.Миронова//Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про (2-21 листопада 2013 р., м. Київ). – К.: Університет «Україна», 2013. – С.44 права інвалідів: тези доповідей XII міжнародної науково-практичної конференції – 45.
15. Музичук О.О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів // Проблеми сучасної психології. – 2012. - № 17.
16. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник.- Інститут освітньої аналітики .-2023
17. Скалига В. Казкове виховання : казкотерапія / В.Скалига // Освіта України. – 2013. –№ 26 (липень). – С. 12.

18. Соколов Д.Ю. Казки та казкотерапія / Д.Ю. Соколов. – М.: Ексмо – прес, 2001; 2005. – 224 с.

19. Соловйова Л. Казкотерапія у навчально-виховному процесі / Л.Соловйова // Початкова освіта. – 2010. –№ 16 (квітень). – С. 12-13

20. Таран І.В. Валюшко Ю. Ерготерапія, як сучасний напрямок фізичної реабілітації хворих із травмами й захворюваннями нервової системи / Теоретичні та методичні проблеми фізичної реабілітації: матеріали VI Всеукр. наук.- метод. конф. – Херсон, 2016 – С. 292 – 298.

21. Тренінг по казкотерапії: Збірник програм по казкотерапії / Під ред. Т.Д. Зінкевич – Євстигнєєвої. – СПб.: 2002. – 254 с.

22. Успенська В. Впровадження здоров'язберігальних технологій у загальноосвітньому навчальному закладі // Рідна школа. – 2009. - № 4. – с. 44 – 48.

23. Шевирьова Г. Г. Зоотерапія в житті дітей з особливими потребами / Г. Г. Шевирьова // Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу : Збірник за матеріалами VII Всеукр. науково-практичної конференції (11 грудня 2019 року). – Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» – Лисичанськ : ФОП Єгорова О. Є. – 2019. – С. 187– 188.

24. Шевченко, Юлія. Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в сучасному просторі / Юлія Шевченко // Особлива дитина: навчання і виховання. — 2020. — № 3. — С. 36-44.

25. Ярмола Н.А. Організація уроків соціально побутового орієнтування в спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей / Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. - 2012. - Вип. 3(1). - С. 173-178.

Дацькова Світлана,

вчитель початкових класів,

Комунального закладу загальної середньої освіти "Ліцей № 4
імені Павла Жука Хмельницької міської ради"

Організація роботи з дітьми з ООП

Анотація: Сьогодні наша держава незворотно рухається до інклюзивної освіти. Тож виникла необхідність в об'єднанні зусиль всіх фахівців сучасної школи: